

MUZEJ
SAVREMENE
UMETNOSTI
VOJVODINE

PROMOCIJA MONOGRAFIJE

**DEI LEČI: RADOVI 1957/1965 / BORA VITORAC I DRAGOLJUB PAVLOV /
18. NOVEMBAR 2015. u 19,00 KINO SALA**

Govornici: Slavko Timotijević, Nenad Milošević, Slobodan Tišma, Sava Stepanov,
Zoran Pantelić i Bora i Dragan

Na promociji će biti prikazan dokumentarni film *Dei leči* u trajanju od 25 min autora Nenada Miloševića (Redakcija za kulturu Televizije Beograd), nakon čega sledi promocija monografije i razgovor.

Tema knjige (**Dei Leči** Radovi/Works 1957/1965. izdavač MSUV) jesu neočekivane aktivnosti i akcionističke intervencije u urbanom prostoru dva novosadska autora, Bora Vitorca i Dragoljuba Pavlova, umetnika koji su delovali potpuno vaninstitucionalno u periodu između 1957. i 1965. Nakon 1965. oni prestaju s tom vrstom aktivnosti ali se povremeno javljaju u časopisima kao pesnici, dok su fotografske prikaze ranih uličnih i drugih delovanja u slobodnom prostoru koristili kao ilustracije za pesme. Pritom, Bora Vitorac je sve vreme negovao i jedan poseban crtačko/akvarelističko/slikarski program dnevničkog karaktera – s obzirom na to da je rađen za lične a ne za izlagačke potrebe. Neambicioznost ovog programa može se pravdati i neuklapanjem u profil i potrebe tadašnje scene tako da će Bora Vitorac tek odnedavno koristiti svoju crtačku produkciju ali ne kao izložbeno/izlagačko predstavljanje već kao materijal za performans izveden radi podrške osnivanju novog Muzeja savremene umetnosti Vojvodine. Dok je Dragan Pavlov sve vreme nakon perioda akcionizma razvijao diskretno bavljenje poezijom. Najzad, obojica će izvesno vreme biti prepoznati isključivo kao pesnici. (Slavko Timotijević, priređivač)

Počeli smo sasvim spontano, gotovo nesvesno, ne pretendujući uopšte na to da se na taj način bavimo nekom umetnošću, a pogotovo ne performansom, jer, iskreno, nismo ni znali da to uopšte postoji. Uostalom, tada za performans nije čuo niko ni od naših istoričara umetnosti, a kako bismo mi, gimnazijalci? U početku je to zapravo bila dečačka igra, neka vrsta mladalačkog, adolescentskog bunta. Recimo, začikavaš nekoga na ulici, pa pobegneš. Ili bauljamo četvoronoške preko tramvajskih šina, kako bismo na sebe skrenuli pažnju i šokirali ili zasmejali prisutne, i uspevali smo u tome. Mi smo te svoje akcije tada zvali „kalamburi“. Na neki način, nismo ni znali šta to zaista radimo, ali smo uvideli da je zanimljivo i drugačije. Zato smo i odlučili da sve to fotografiramo – priča čika Bora.

Performanse su snimali foto-aparatom koji je Bora Vitorac dobio od prijatelja iz Švajcarske, a kasnije i kamerom, osmicom, koju je pribavio Dragoljub Pavlov. Sačuvani materijal *inicijalnog performansa* prvi put je prikazan 2007. u MSUV-u u Novom Sadu, uz podršku V. R. Tucića, Slobodana Tišme, Zorana Pantelića i Živka Grozdanića sa podnaslovom „Dokumenti inicijalnog performansa Novi Sad '57–65“, gde je u naslovu zadržana pošalica iz dečačkih dana: „*Dei leči*“, odnosno „*Ide čile*“, što je u to vreme značilo da ide milicajac i da treba pobeći.

Usledile su izložbe u gradovima Srbije i Crne Gore - Kuli, Subotici, Bečeju, Zrenjaninu, Beogradu, Nišu i Cetinju. Poslednji performans, spaljivanje slika prethodno izloženih u kafe galeriji *Izba*, Bora Vitorac izvodi 2006. u znak podrške MSUV za stalni izlagački prostor.

Dei leči

Bora Vitorac/Dragoljub Pavlov

Inicijalni performans u Novom Sadu (1957–1965)

Otkriće arhivske foto-dokumentacije o ranim primerima prakse inicijalnog performansa, autora Bore Vitorca i Dragoljuba Pavlova, moguće je, u kontekstu razvoja umetničkih ideja šezdesetih i sedamdesetih godina u Novom Sadu i Vojvodini, sagledati kao prvorazredan događaj. Preko četrdeset crnobelih fotografija, nakon skoro pola veka od nastanka, svedoče o postojanju višegodišnje prakse uličnih akcija, intervencija u urbanim i ruralnim prostorima, parateatra, režiranih i neregiranih događanja, omaža poznatim umetničkim delima i autorima, začecima *body arta* i hepeninga, na tragu izjednačavanja i spajanja života i umetnosti.

Svakako da su Bora Vitorac i Dragoljub Pavlov, u vremenu dominacije umetnosti socijalističkog realizma, delovali u potpunoj anonimnosti, kao apsolutna margina. Tim pre što se radilo o veoma mladim ljudima. Njihov rad nije bio namenjen galerijama i drugim javnim prostorima, predviđenim za objavu neke umetničke prakse. Oni su se ponašali spontano, neposredno, uz geslo *Dei leči! (Ide čile!* – stariji čovek – čilager), nakon čega bi sledila pantomima, zauzimanje „poze“.

Ta praksa, nastala u znaku gesla „zapanjiti građanina“, burlesknih jurnjava, basterkitonovske sleđenosti, parodije na malograđanski kič, iskazala se kasnije kao svojevrsna prethodnica, „mentalna matrica“ umetničkih provokacija grupa Januar/Februar, KOD, unutar oficijelnih sistema kulturnih ustanova. Svoju svest o socijalnoj sredini (u atmosferi posleratnog siromaštva, parola o „obnovi i izgradnji“) ovi autori iskazali su ulazeći u igru samim svojim životima. U duhu lokalne tradicije oni su se, najčešće u ambijentu stare gradske arhitekture u kvartu oko zdanja Matice srpske, „egečili“, „prdačili“, „ponašali“, pokušavajući da se izdvoje, da izađu iz sopstvene senke, prikažu sebe i svoj osećaj sveta i postojanja.

Slušali su stari džez, Kolmana Hokinsa, Sidnija Bešea, Kinga Olivera, gledali filmove Čarlija Čaplina i Bastera Kitona, ali i Sergeja Ejzenštejna, Karla Drejera, Žana Vigoa, Marsela Karnea, Vitoria de Sike. Poznavali su slikarstvo Sezana, Utrila, Tuluz-Lотреka, Paula Klea, divili se pariskim pantomimičarima, Braći Žak.

Svoja „događanja“ priređivali su za slučajne prolaznike, ali i za sebe same i bili svesni da to što čine ima neko više, „umetničko“, značenje, na šta upućuje činjenica da su sve te „prizore“ zabeležili na fotografiji. Mnogo toga ipak: nije sačuvano kao foto-dokument, na primer, ono ležerno igranje karata na snegu u Dunavskom parku ili pretrčavanje ulice „po četvoronoške“. Nakon 1965. njihov vitalizam je zamro, a duh tog ranog „akcionizma“ sublimirali su poezijom neobičnih metafizičkih evokacija. Kao prateće senke tog pesništva neke od fotografija objavljene su u časopisu *Polja*, u sam osvit novosadskog avangardizma.

U saznavnom smislu, Bora Vitorac i Dragoljub Pavlov kontemplirali su sopstveno vreme u ime čitave jedne generacije. U sveopštoj ideološkoj represiji oni su objavili pravo na „drugost“, a ove

fotografije danas svedoče da su bili u „kostimu svoga doba“ i da njihova duhovnost i danas zrači.

Jedne od minulih večeri, dok sam se automobilom vraćao kući, pod farovima se ukazao potresan prizor: neki dečak je ležao na putu, pokrivajući rukama glavu, dok ga je desetak vršnjaka nemilosrdno udaralo nogama. Naglo sam priskočio, grupa nasilnika se razmakla, a žrtva se teško pridigla i hramajući udaljila. Uznemiren i zaprepašćen, parkirao sam, a onda krenuo u tamu, u kojoj su nestali. Na uglu, grupa je veselo žagorila, a među njima ponajviše onaj „izudarani“.

Signum temporis, znaci vremena
Performans naših dana

Vujica Rešin Tucić
29. mart 2007.